Ч. 14 (12.670). Львів, четвер 22. січня 1931. Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Четвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці і Канаді 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції 29-41.
„ Друкарні 29-28.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Укрутіжі суперечних слів і діл.

Львів, 20. січня 1931.

Центральний пресовий орґан ББ „Ґазета Польска“ опублікував відому вже нашим читачам статтю п. н. „Берлінська режисерія“, в якій зясував політичне **„credo“** цілого санаційного табору в українській справі. Це „кредо“ не таке то дуже скомпліковане і не таке то нове. Ми до нього привикли здавна. Знане воно нам до подробиць. Бо зводиться воно до ось яких тез: а) бебісти на словах бажають „згідного співжиття з українським населенням у Польщі“, вони „далекі від того, щоби перешкоджати“ укр. населенню „орґанізувати своє національне, культурне і господарське життя“; б) всякий політичний крок українців, чи то на парляментарній арені чи поза нею, що прямує саме до оборони права українського населення на орґанізацію власного, національного, культурного і господарського життя вони вважають впливом або берлінської, або більшовицької, або й чеської режисерії, як це ствердив останніми днями „авторитетно“ краківський бебістичний „Курєрок“. Іншими словами: бебісти хочуть жити в згоді з українським населенням, але всіх його політичних, культурних і господарських провідників — стара це пісня! — вважають аґентами Берліна, Москви, Праги, а скоро може їх вважатимуть ще й аґентами Льондону, Мадриду і т. д.

Конкретно, у звязку з біжучим ментом „Ґазета Польска“ вважає зголошення внеску про пацифікацію в соймі впливом берлінської режисерії. І хоч бебеки розгляду — як пише „Ґ. П.“ — цих справ не бояться, бо вони загально відомі, бо дійсна правда далеко менше прикра від того, що подає „німецька й більшовицька пропаґанда“, то всеж вони до дискусії над тим внеском на пленумі сойму в теперішній хвилі не допустять. А не допустять тому, бо „у Сх. Галичині тепер панує спокій. Державна рація, політичний розум і *правдивий гуманітаризм* диктують, що треба робити все, щоби того спокою не нарушувати, як також не перешкаджати тому процесові психічної пацифікації, який відбувається серед обох суспільностей у Сх. Галичині“.

І мабуть саме в імя „правдивого гуманітаризму“ та „психічної пацифікації“ варшавська „Ґазета Польска“ назвала свою статтю „берлінською режисерією“, а далі мабуть в імя цих самих високих гасел бебеки приписують українцям спілку з Корфантим та ендеками. З тих самих мабуть причин „Ґазета Польска“ в тій-же статті вписала про пацифікацію в імени цілого санаційного табору ще ось які слова: „Правда, є такі леґалісти в Польщі, які вважають, що краще, щоби в імя правопорядку, полеві суди засуджували на смерть, зберігаючи формальну процедуру, ніж щоби поліцай справ зухвалого провокатора. *Ми волимо, щоби меншим коштом зберегти край від великих потрясень.. Нема також сумніву, що того хочуть і широкі маси населення у Сх. Галичині*“. Тепер ще ясніше, чому внесок про пацифікацію назвала „Ґазета Польска“ впливом „берлінської режисерії“. Бож про пацифікацію взагалі говорити не можна, коли її „вочить“ само населення Сх. Галичини.

Але на тому не кінець. Бо кермуючись мабуть теж гаслами „Ґазети Польскої“ про зберігання „правдивого ґуманітаризму“ та сприяння „психічній пацифікації“ львівська посестра „Ґазети Польскої“ „Слово Польске“ публікує щотижня на українські теми „ревеляційні“ статті, інспіровані, здається, чинниками, що покликані стояти на сторожі публичного безпеченства, отже і психічної пацифікації, статті, що своєю тенденцією і шовіністичною закраскою затроюють бацилями національної нетерпимости всю східньо-галицьку атмосферу. Деякі в цих „ревеляційних“ статтей мобілізують польську прилюдну опінію проти осіб, що пробувають тепер поза тюремними кратами і не в силі на них ні прилюдно реаґувати, ні себе боронити. Словом в імя згорі наведених гасел „Слово Польске“ переводить тут, на східньо-галицькому тереиі, правдиві „чудеса“.

Але все те не перешкоджає центральному органові ББ у Варшаві писати й запевняти, що „ми (тобто ББ), — мовляв — прагнемо згідного співжиття з українським населенням у Польщі“

Для доповнення тієї картини, що зясовує так наглядно суперечність між словами тієї самої статті „Ґаз. Польскої“, а далі суперечність між словами і ділами санації, вартоб ще додати, що теж мабуть в імя тих самих великих гасел про „гуманітаризм“, „психічну пацифікацію“, та в імя заяви про бажання „згідного співжиття“ з українським населенням пробувають і досі в тюрмі українські новообрані посли та відповідальні політичні діячі д-р Дмитро Левицький, д-р Л. Макарушка, Вол. Кохан, а крім того і б. берестейські вязні Целевич, Ліщинський, Вислоцький та Паліїв. Таксамо в імя гасел про „психічну пацифікацію“ розвязують у краю такі товариства як „Бесіди“ (Городенка), читальні „Просвіти“ й інші чисто культурні т-ва. Такою то є дійсність.

Женевські наради.

Відень, 16. січня 1931.

Значіння сучасних женевських нарад Ради Ліґи Націй без порівнання більше, ніж обсяг питань поставлених формально на денний порядок. Значіння цих нарад треба міряти тим трагічним господарським та соціяльно-політичним становищем, в якім опинилася Европа на початку другого десятиліття після закінчення світової війни. В Женеві може виринути питання, чи йтиме Европа далі старим шляхом загострення господарської кризи, безробіття та соціяльних конфліктів, чи ступить на шлях спільного поборення загально-европейського лиха; чи прямуватиме далі шляхом поділу на ворожі табори держав, чи знайде шлях порозуміння та спільної інтернаціональної акції. Кожне питання містить у собі й незнану відповідь на нього. А в Женеві може залунають відповіди й на питання, яких зовсім не будуть офіціяльно висувати.

Сучасні женевські наради мають в собі деякі дуже характеристичні й цікаві риси: там виступає обеззброєна Німеччина зі своїми жаданнями проти держав, озброєних, як то кажеться „до зубів“, як рівнорядний партнер, на якім західним державам дуже залежить. Показується, що істнують міжнародні справи, яких самою силою зброї рішити не можна. Показується, що сім міліонів безробітних в цілій Европі, це не менша загроза, ніж міліони озброєних, особливо, коли нема ніякої запоруки, що до цих безробітних в слідуючім році не прилучаться дальші міліони. Не менш характеристично, що представник Німеччини виступає в Женеві між іншим і не в справі власної держави, а в справі, яку роками кидали до коша, — в справі т. зв. нац. меншин. Справу цю розглядатимуть не на німецьку інтервенцію, бо цеж малоб вигляд вмішування в справи чужої держави, а просто в рямках умов про охорону меншостей. Але рішаючи німецькі скарги на події у звязку з виборами на Гор. Шлеську, Ліґа Націй знає, що річ іде про те, щоб знайти засоби та шлях до полагодження німецько-польського конфлікту, який стоїть на перешкоді до утворення загально-европейського фронту в цілях поборення загально-европейського лиха.

Французька державна думка має скласти в Женеві новий дуже поважний іспит. Ідея Паневропи зробила у Франції в останнім часі поважні кроки вперед. Навіть радикальні французькі кола остаточно втратили надію на еволюцію Радянщини та на участь її в майбутній европейській федерації. „Ізвестія“ з 10. січня гірко скаржаться на колишніх прихильників Радянщини, Еріо та особливо сенатора Дальбієза, який заявляє, що „демократична Франція не має чого чекати від Сталіна та членів Політбюро. Ціла наша політика до Совітів має звернути на новий шлях“.

Новій орієнтації Европи супроти Радянщини не перечить і чисто формальне питання, чи запросити до участи в нарадах представників Туреччини та московського уряду. Події останніх місяців зовсім не вказують на те, щоби Москва захотіла вязатися чимось супроти Европи, від якої вона не може видушити якоїсь позички.

Для сучасних женевських нарад дуже характеристично, що тут цікавляться не стільки господарськими справами, які досліджує европейська конференція міністрів, та усталенням формальних передумов майбутньої конференції розз5роєння, як німецько-польським конфліктом, що стоїть першою точкою на порядку деннім праць Ради Ліґи Націй. З цього зацікавлення видно, яке значіння має полагодження німецько-польського конфлікту для майбутнього не лише політичного, але й господарського розвитку Европи.

Строго юридичні формальні рямки меншостевих умов, в яких мають розвязати в Женеві цей конфлікт, моглиб викликати надію, що справа національних меншостей тут не обмежиться самим полагодженням чи неполагодженням німецько-польського конфлікту, що тут будуть обговорювати й справу іншої, без порівнання численішої „меншини“, яка не має держави, що вступилась би за неї. Однак краще, навчені досвідом, таких надій не робимо собі.

Мені довелось розмовляти в часі відомих галицьких подій не з якимось державним мужем, але зі скромним секретарем Т-ва Прихильників Ліґи Націй одної великої держави, який раніш був якийсь час в Галичині, визнається в тамошніх відносинах і спеціялізувався тепер у питанню меншин. Він був тої думки, що західні українці незалежно від українських національних змагань повинні використати всі можливости, які дають їм постанови про охорону національних меншин.

М. Данько.

Політика і культура.

Промова посолки М. Рудницької на бюджетовій комісії сойму при розгляді бюджету мін-ства освіти в дні 14. січня ц. р.

(Продовження.)

ЗА ЩО ЗЛІКВІДОВАНО ҐІМНАЗІЇ В РОГАТИНІ І ТЕРНОПОЛІ.

Рогатинська ґімназія — це найстарша і найбільша українська приватна школа середнього типу, яка мала за собою 23 роки істнування та заспокоювала культурні потреби українського населення пяти повітів. Фреквенція тої ґімназії доходила до 500 учнів а в 1929-30 шк. році рахувала 370. Школа мала власний гарний будинок, власних 15 учителів, з того 12 кваліфікованих. Галицький краєвий сойм прийняв перед війною постанову перейняти цю ґімназію на державний кошт, але прийшла війна, но а минувшої осени „пацифікація“ і ми діждалися розвязання рогатинської ґімназії. Длячого? Защо? Ніяких конкретних закидів, ніяких конкретних фактів „шкідливої діяльности під моральним і політичним оглядом“ не подано нам до відома. Ніколи передтим ані адміністраційна ані шкільна влада не виступали з закидом нельояльности ані проти учнів ані членів учительського збору.

Навіть коли прийшла „пацифікація“ і масові арешти української інтеліґенції в Рогатині, ніхто з членів учительського збору не був арешт-

тований. Арештували лише шкільного лікаря (д-ра Вол. Вербиця) у звязку з організацією „Пласту". З кількох соток молоді арештовано 3-ох учнів, але й вони від ряду тижнів вже на волі і слідство проти них припинено. А проте санаційні і ендецькі ґазети доносили, що арештовано кількадесять учнів і вчителів, що всі нитки замаху на почтовий амбулянс під Бібркою ведуть до рогатинської ґімназії і т. п. В Рогатині була ще цікава історія з ревізією. Польська преса повідомила, що після ревізії вивезено з ґімназії 4 фіри зброї і пального матеріялу. В дійсности річ виглядала так: Дня 14. вересня державна поліція перевела дуже докладну і детальну ревізію у присутності 2 свідків (від 6. до 16. год.) і не найшла тоді нічого підозрілого. Заквестіонували тоді лише 2 ножі, вживані учениками до переплетницьких робіт. Зате 23. IX. карна поліційна ревізія перевела вдруге ревізію, цим разом без свідків, під неприсутність господарів, і тоді найдено одну ґранату на стриху, на тому місці, де попередня ревізія нічого не викрила і куди учні не мали доступу. Не підлягає сумнівові, що це було ділом провокації, що ґранату підкинув хтось, кому залежало на знищенні української ґімназії.

Резюмуючи наведені факти треба ствердити, що й розвязання рогатинської ґімназії було неузасаднене, спиралося на односторонніх інформаціях поліції і що шкільна влада навіть не завдала собі праці перевести слідство і провірити закиди.

Вкінці кілька слів про державну ґімназію у Тернополі. Ця ґімназія істнувала тридцять кілька літ (від 1898 р.). Цю ґімназію креував австрійський уряд для вшанування 50-літнього ювилею панування Франца Йосифа I. Австрія збудувала для цієї ґімназії величавий шкільний будинок, з якого мурів вийшли цілі кадри заслужених українських громадян. З науки в тернопільській ґімназії користали передовсім діти селян, — це була справжня селянська ґімназія. В хвилині розвязання вона мала 470 учнів, але кілька літ тому фреквенція доходила до 7 і 8 соток.

Розпорядком п. міністра розвязано ту школу. І знову розвязання попередили ревізії, арешти і провокаційні відомости преси. В нагінці проти ґімназій взяла участь молодь трьох польських ґімназій в Тернополі, яка уладила маніфестацію під памятником Міцкевича й ухвалила резолюцію з домаганням негайної ліквідації української ґімназії. (В той спосіб польські державні школи, або ті, які мають права державних шкіл, розуміють „виховання своїх учнів для згідливого співжиття усіх громадян держави"). Учнів і вчителів охрещено „саботажистами". Арештовано тоді одного вчителя (Іван Галущинський) і чимало учеників, але вчитель і переважна частина учеників уже на волі і слідство проти них припинене. Трьох учнів перебуває ще в арешті під підозрінням участи в саботажевій акції. Судової розправи досіль не було і вини дотепер нікому не доказано, але навіть колиб так було, колиб дійсно зайшов факт, що три ученики школи були замішані до саботажної акції, то чи це достаточна підстава, щоби за провину трьох одиниць карати кількасот молодців і кількадесять учителів? Замісць розвязаної української ґімназії міністерство креувало польську державну ґімназію для дівчат, віддаючи їй до диспозиції будинок зліквідованої української школи. Таким робом у Тернополі істнують тепер 4 державні польські ґімназії, а на терені тернопільського воєвідства ще інших 8 польських державних ґімназій (Бережани, Броди, Бучач, Збараж, Золочів, Камінка Стр., Теребовля і Чортків), разом 12; крім того 4 польські державні учительські семинарії (Бережани, Заліщики, Чортків і Тернопіль) і польська державна промислова школа у Тернополі — разом 17 польських державних середніх шкіл. Зате на цілому великому терені тернопільського воєвідства з 800.000 українського населення — нема ні одної державної середньої школи.

Спитаєте певне, панство, що зроблено з тією поверх тисячкою української молоді, якій наслідком зачинення трьох українських ґімназій відібрано можність продовжування науки.

Отже щодо тої молоді п. міністр видав такий розпорядок, що ученики 3-ох нижчих кляс можуть вписатися до якоїнебудь *польської* ґімназії, зате ученики від IV. до VIII. кл. можуть бути приняті лише за окремою згодою кураторії львівської шкільної округи і то лише до польських шкіл і то лише поза Тернополем, Рогатином і Дрогобичем. Вважаю, що таке розпорядження, яке забороняє українським батькам, щоби виховували своїх дітей в українських школах, перечить постановам конституції і договору про національні меншини, зокрема перечить 109. і 110. статтям конституційного закону. На якій підставі п. міністр міг заборонити тисячці української молоді продовжувати науку в рідній мові в істнуючих державних або приватних українських ґімназіях? Про вибір школи для дітей рішають батьки, а не шкільна влада, тимбільше, коли річ іде про учеників і учениці, на яких не тяжіла ані тінь підозріння. Крім того таке розпорядження п. міністра не лише зачинило тисячці укр. хлопців і дівчат вступ до шкіл з рідною мовою навчання, але воно є ідентичне з унеможливленням цій молоді взагалі дальшої науки, тому, що у названих українських школах училися сини й доньки малозаможніх мешканців з довколичних місцевостей, яким засоби не дозволяють посилати дітей на науку до далеко віддалених шкіл.

(Продовження буде.)

—o—

Українство, Русь і панрусизм.

VIII.

Як українство могло відірватись від малоруського ґрунту, коли воно саме на тім ґрунті виросло?! Як воно могло втратити звязок з народом, який по словам п. К. його суть розуміє, коли на інших місцях п. К. цінить дуже високо можливости українства — саме тому, що воно „малоруський народній націоналізм"?!

І нехай п. К. памятає, що коли наш селянин каже, що він русин, а його народність руська — то він через те ніяк не ототожнює себе з великоросом, котрого він називає москалем. Ми, галичани, вважаємо слово „руський" місцевим синонімом слова „український". Галицькі народні маси донині вживають переважно назви русин і руський, але зі свідомістю про свою окремішність. І тому, що наш селянин русин, а його народність руська і що великорос себе „русским" називає — галицькі общероси довгі часи говорили про один руський нарід, а нині про трєдину руську націю.

„Si duo faciunt idem, non est idem". Приймім, що п. К. називається Володимир, що він має ще двох братів: Івана і Василя. Всі вони по спільному походженні Кареніни, але кожний з них мусить свою особу означити, зіндивідуалізувати; тому найстарший Володимир, другий Іван, а третій Василь. Хібаж прийде кому на думку казати, що вони — ті три брати — одна особа? Вони натомість творять родину й у взаємному співжитті зобовязані ту родинну спільність шанувати взаємною прихильністю, помічю й уступчивістю.

В приложенні цього порівнання до питань Руського Сходу*) бачимо щось в роді руської родини, складеної з трьох націй, що володіють у власних суверенних державах. У взаєминах міждержавних ті три руські нації повинні держатись одної лінії, лінії подиктованої спільними інтересами. Це булаб лінія взаємної, добровільної помочі і взаємних уступок для спільного добра. Але це не буде панування великоросів над українцями і білорусами, як досі—це буде співпраця у власному інтересі трьох руських націй. Співпраця можлива тільки між вільними й рівними, тому суверенна самостійність 3-х руських націй — це катеґоричний історичний імператив для політики Руського Сходу. Федерацію рішуче відкидаємо, але допускаємо можливість менше або більше трівких союзів, котрі тільки суверенна держава може заключувати і розвязувати.

IX.

Помиляється п. К., коли думає, що український сепаратизм веде до руїни Руси й самого українства. Метою українського сепаратизму є Українська Держава — „політична індивідуалізація Соборної Малоросії", кажучи термінольоґією п. К. А метою Української Держави є не розбиття Руси, а жива участь України у всеруському житті в питомих державних формах!

Українських інтересів на Сході — в Сибір і над Волгою — ми зможемо боронити успішно тільки як суверенна держава. Бо ми мусимо мати у відношенні до великоросів не тільки словесні заклинання „во імя добра Руси"! Власний наш розвиток мусить нам дати заґарантовані „зрозумінням наших потреб" у великоросів, не їх платонічним панрусизмом, а українською армією, продукцією, державним апаратом — всією матеріяльною силою суверенної держави. Словом: панрусизм як всеруська солідарність у відношенні до Сходу і Заходу можливий тільки між руськими націями, зорґанізованими в суверенних державах.

X.

Для України є три можливости у політичному відношенні до своїх сусідів:

1) Збудувати власними України силами, без помочі і вмішування Москви внутрі, сильну державу, стати рівноправним супроти Великоросії політичним партнером і змагати до захоплення

*) До цього порівнання і до дальших місць пригадуємо застереження, подане в одному з попередніх чисел. — Ред.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 22. СІЧНЯ 1931.

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ.

ЙОРДАН.

За моїх часів Йордан святкували українці кожного року 18. січня. Аж десь перед тридцятьма літами пересунули Водосвяття на 19. січня. Я питався старих людей, чому воно так і мені пояснили, що „юліянці" спізняються по „ґреґоріянцях" кожної сотні літ на один день.

Я довго не міг того зрозуміти, чому „ґреґоріянці" швидше біжать, а „юліянці" спізняються, аж ось вичитав я в ґазеті, що не лише ми „юліянці" стали „пізними Іванами", але і наша земля-мати відколи сіла на сонячну карузелю вже спізнилася в своїм бігу на дві секунди. Міркую собі, що коли таке спізнення піде далі в тім самім швидкім темпі, то ми доживемо до того, що наш рік буде такий довгий як кілька років. І міркую собі далі, що це спізнення нашого юліянського календаря мусить бути в якімсь причиновім звязку зі спізненням нашої землі в бігу довкола сонця.

І коли так далі буде, то наш Йордан припадатиме колись саме на св. Івана-Купала і тоді через цілі сотні літ люди зможуть зараз після водосвяття скакати у воду і тоді що-року нагадувати собі будемо свято хрещення Русі за Володимира Великого, так, як це змалював наш артист Пелівовський.

Але не в тім суть діла, про яке хочу писати. Цьогорічний наш Йордан може бути для нас епохальний і буде записаний у наших анналах мовляв: „пламенними буквами".

Бо прошу не забувати, що д. 19. січня ц. р. коли на нашій Україні і по всьому світу, де живуть українці, святили воду, в той день у Женеві радили над недолею національних меншин.

Це наше питоме свято, на памятку того, як Дух Святий зявився над Йорданом-рікою, коли св. Іван хрестив Ісуса Христа. Дух святий зявився у постаті голуба, і на цю памятку у деяких наших парафіях в якийсь мент йорданської відправи випускають із рук білого голуба з синьо-жовтою стрічкою на шиї.

Ми спеціяльно цього року повинні відспівати особливу ектенію, щоб Господь осінив Духом святим тих панів райців Женевської Ліґи, щоби уже раз ліґа зробила порядок з меншинами, яким уже й терпцю не стає і товчуться, мов коти в завязаному мішку.

І виблагати би ще в Господа, щоб у той день чути було над Женевою могутній голос з гори: „Не обріхуйте себе і інших і робіть діло, за яке взялись по правді, а то справді культурний світ називатиме вашу шумну інституцію по німецьки: „Lüge der Völker".

Воно добре було би нам, крім „ад гок" складеної ектенії, післати до Женеви на той день фляшинку йорданської води з Буга під Берестям. Та ба! А хто їх покропить, коли там не буде либонь ні одної людини **gr.-kat. obrządku**?

Без того то з тої цілої наради, поради та паради нічого не вийде.

Я скільки разів нагадаю собі Женевську Ліґу Націй, то зараз стає мені перед очі один суддя ще з перед війни (серлега покінчив самогубством). Він, бувало, усі складніші справи між християнами визначував на пятницю.

Тоді викликавши справу ставав за столом, розводив руки, начеб його на хрест мали прибивати та розпочинав такою альокуцією:

„Християни! Погодіться, заклинаю вас на рани Господні! Сьогодні свята пятниця, день мук Христових, погодіться, гріх би був, якби ви християне в гніві сьогодні зі суду виходили! Погодіться!".

Говорив з таким патосом, як відпустовий проповідник. І часом справді довелось йому зворушити людей, і вони годились, а як ні то відкладав справу на спочинок і вона була би спочивала аж боки до ран відлежала, колиб до того відділу не призначили іншого суддю, що ті справи таки перевів.

А чи не таке саме буває зправила і в Женеві? Зайшов був конфлікт між Грецією і Італією за якийсь там острів. Греки сунуть з жалобою до Ліґи Націй. А Ліґа дає мудру резолюцію: „Погодіться, нам не личить до того мішатися, бо нам такий самий добрий грек, які італієць. Отож найкраще буде, як погодитесь самі".

Таке саме було в конфлікті між Литвою і Польщею. Литовці підняли крик і внесли жалобу на Польщу до Ліґи Націй.

„Погодіться, — каже Ліґа, — то така дрібниця, а ви собі близькі сусіди, не личить такі справи перед світом виволікати".

І знову, по-адвокатськи говорячи, „справа спочиває". Боюся, що й тепер так буде з меншиновою справою !... йорданська вода не поможе!

Коломия, 17. січня 1931.

керми політики трьох руських націй, ідучи за світлими традиціями Святої Руси Київської, Галицько-Володимир. Держави, литовсько-руської князівської політики, України за Богдана Хмельницького (переяславська умова і переяславська легенда — це не все одно!). Коротко: взяти у свої руки, в імя нашого давнього на Руси володарювання — панруську політику.

2) Друга можливість — то Україна, творена при помочі і при вмішуванні Москви внутрі, зразу федеративна, потім автономічна, а дальше вже тільки південна руська провінція, зложена з губернаторств. Ідучи тим шляхом, ми скоро діждалисяб нового „не было, нет и быть не может", а згодом і нового указу з 1876 р.

3) Є і третя можливість — дуже „легка до здійснення". За ціну територіяльних уступок збудувати коштом західних земель „народню республику" десь над Дніпром чи під Харковом, здати європейським капіталістам українські цукроварні і заводи в аренду, продати Дніпровські Пороги та радіти, що ось, мовляв, „без крови і гармат — державу построено", де всякому (чужинцеві!) „своя правда і сила і воля", де своїх „панів" немає (вони будуть в нац. меншостях!), а є тільки народ і народні інтелігенти.

Але чи таких ідилічних мрій п. А. Лівицького не попсувалиб міжнародні поїзди з написом: „Gdańsk przez Warszawę, Lwów, Kijów do Odessy, Charkowa, Rostowa" ?!

Маріян Козак.

(Докінчення буде.)

З документів часу.

Розвязання українських товариств у Городенці.

Нам прислано відпис таких двох документів:

I.

Starosta Horodeński.
Nr. III. 5/3/31.

Horodenka, dnia 12 stycznia 1931.

Do
Zarządu Stowarzyszenia „Ukraińska Besida" w Horodence
na ręce Przewodniczącego
Wielebnego Ks. Wasyla Komaryńskiego w Horodence.

Urząd Wojewódzki Stanisławowski reskryptem z dnia 6. stycznia 193 Nr. B.B. 3019/Ho. orzekł na zasadzie §§ 24. i 25. ustawy z dnia 15. listopada 1867. austr. Dz. U. P. Nr. 134. rozwiązanie stowarzyszenia „Ukraińska Besida" w Horodence powiat Horodenka, którego statut przyjął do wiadomości dnia 26. listopada 1928. do Nr. B. P. 4153/2., ponieważ stowarzyszenie to przekracza określony statutem swój zakres działania oraz nie odpowiada warunkom swego prawnego istnienia.

W szczególności stwierdzonem zostało, że rzeczone stowarzyszenie angażuję się w akcji politycznej antypaństwowej, czego dowodem jest znaleziony podczas rewizji, przeprowadzonej w lokalu wymienionego stowarzyszenia, 1 bloczek przeznaczony ng zbiórkę t. zw. „Bojewego Fondu".

Znaleziony materjał świadczy o tem, że stowarzyszenie to bierze udział w działalności wywrotowej, gdyż fundusze, uzyskane ze sprzedaży tych bloczków, przeznaczone są na cele UWO. t. j. organizacji wywrotowej.

Od niniejszego orzeczenia wolno wnieść odwołanie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które podać należy do Urzędu Wojewódzkiego w Stanisławowie w terminie dni 14-tu, licząc od dnia następującego bezpośrednio po dniu doręczenia niniejszego orzeczenia.

Równocześnie postanowił Urząd Wojewódzki po myśli art. 87. ust. 4. rozporządzenia Prezydenta R. P. z 28. marca 1928. Dz. U. R. P. Nr. 36. poz. 341, że decyzja niniejsza jest natychmiast wykonalną, ponieważ wydaną zostaje w interesie publicznym.

Równocześnie wskutek powyższego reskryptu zarządzam protokolarne ustalenie i zabezpieczenie majątku rozwiązanego stowarzyszenia oraz opieczętowanie jego ksiąg i dokumentów. — Starosta Hübner mp.

II.

Starostwo Horodeńskie Nr. III. 5/2. Horodenka, dnia 9. stycznia 1931.

Do Zarządu Czytelni Proświty Nr. I. w Tyszkowcach na ręce Przewodniczącego p. Petruniaka Petra.

Pan Wojewoda w Stanisławowie reskryptem z dnia 2. stycznia 1931. Nr. B.B. 3011/ty/30. orzekł na zasadzie §§ 24 i 25 ustawy z dnia 15. listopada 1867 austr. Dz. U. P. Nr. 134. rozwiązanie

На парляментарній арені.

Короткий зміст промови пос. О. Луцького у бюджетовій комісії при бюджеті мін-ства земельних справ д. 17. ц. м.

Промовець доказує, що нині ціле рільництво, однаково велике як дрібне, переживає катастрофу, а умовини збуту й доходовости рільництва у східних воєвідствах роблять його ситуацію ще важчою ніж на заході. Не один хлібороб шукав би виходу у ліквідації свого варстату, але ніхто не хоче купувати його.

Промовець признає, що відколи теперішній міністр перейняв свій ресорт, слідне змагання перевести в хліборобстві якийсь плян, але — на жаль — ці зусилля спізнені. Великою поміччю в тому важкому господарському положенні є меткість та живучість самих хліборобських верств. Тут промовець накреслює досить подрібний образ енергії й ініціятиви українських кооперативних організацій, які — хоч позбавлені банкових кредитів — уміють давати гарні висліди. Однак є річчю необхідною унормувати для них кредити на здорових підставах. Промовець домагається також розгляду шкід, які нанесла українському хліборобству т. зв. пацифікація. Заявляє, що українські кооперативи організують експорт яєць і готові вивезти 250 ваґонів, але потребують невеликого кредиту, щоби вислати перші ваґони.

Самоуправні установи не повинні вести хліборобської політики в тому обємі, в якому може вести її з кращим вислідом само громадянство. Тимчасом самоуправні інституції починають непотрібно торгувати і стають якимись торговельними бюрами. Там, де вже істнує кілька хліборобських товариств, не треба ніякому з них віддавати монополю на ведення хліборобської політики через самоврядування. Всі хліборобські товариства повинні працювати згідно з пляном, устійненим з міністерством. Ми пробували такого узгіднення навіть в тому часі, коли не зголошувалися за субвенціями і сам львівський референт дивується цьому.

У звязку з цим усім, що діється в Польщі взагалі й на її східних землях зокрема, українці не бачать причини жалітися спеціяльно на політику міністерства хліборобства. Однак у цих важких часах ми просили би п. міністра, щоби з огляду на ті особливі трудноші, в які ми в останніх часах попали, труднощі льокальні, та з огляду на поглиблення хліборобської кризи, — щоби він всетаки мав на увазі при виконуванні бюджету — нашу хліборобську кооперацію, наші рільничі товариства і наші приватні хліборобські школи.

Зміна адреси 1 зол. Можна присилати почтовими марками.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 22. СІЧНЯ 1931.

Україна в чужих Енциклопедіях. 2)

2. Українська революція, мова та література у „Маєра".

Фраза про вибір гетьмана Скоропадського „селянським конґресом" і про його упадок, тому, що він не дістав „піддержки німецького уряду" не досить зручно складена, коли зважити, що стаття писана імовірно симпатиком гетьмана.

Дальший текст такий:

„Провід Народньої Республики взяла в свої руки Директорія складена з 5 членів, але вже в лютні 1919. її скинули большевицькі війська. Україна була ще довго ареною завзятих воєн між большевиками і прихильниками Народньої Республики під проводом С. Петлюри, а також між большевиками і російською білою армією під проводом Денікіна; з цих воєн большевики вийшли переможцями. Вони перенесли столицю до Харкова, де має осідок уряд Радянської України від 1925 р. Україна залежна від Москви має тільки деяку самостійність у царині освіти, судівництва та народнього здоровля".

Варт зазначити, що під цим історичним оглядом наведені виключно українські джерела: Грушевський, Аркас, Єфименко, Багалій і Василенко.

А тепер окрема глава п. з. „Мова і література".

Про мову таке:

Українська мова належить до східнославянської мовної групи; вона найбільше посвоячена з російською мовою, так, що раніше вважали її діялектом російської (малоросійською). Вона відрізняється від російської звучнею (рос. „о" — українське „і", рос. „г" — українське „ґ"), складнею і запасом слів, у чому є сильно під впливом польської мови. Українською мовою говорять нині в чотирох державах (СРСР, Польщі, Чехословаччині та Румунії) і вона має численні говірки. Граматики Огоновського (1889), Смаль-Стоцького і Ґартнера (для німців 1913) і ін. Словники Желехівського (1882), Поповича (1904) і ін.

Після цього приходить схематичний огляд літератури, що, як звичайно в таких стенографічних оглядах чужих літератур, обмежується до самих прізвищ. На перший погляд — усе якслід: усі більші імена, але є між ними пояснення і сусідство їх поруч інших вказує, що автор не дуже ясно орієнтується в величинах. Артемовський-Гулак „перекладав також німецькі романтичні поезії" себто... „Рибалку" Шілера. Квітка-Основяненко „плекав поруч комедії також (!) оповідання" і стає „основником мистецької прози". „Романтичний напрямок початий Артемовським розвинувся відтак у лірикці, що стояла сильно під впливом народньої пісні, М. Петренка, М. Чубинського і ін."

Чубинський — лірик, а поруч нього Петренко зі своїми 14 віршами!

„Романтична поезія дійшла до шпилю свого розвитку в творчості Т. Шевченка, найбільшого поета України. Він виріс високо понад романтику людової поезії і дав свому народові також недосяжні зразки революційно-патріотичної поезії („Сон", „Кавказ"), особисто-інтимної лірики і епіки на народній мотив („Катерина"). Поруч нього виступили в 1840 і 1850 роках передовсім П. Куліш, ріжносторонній лірик, епік (автор першої української істор. повісти „Чорна Рада" 1857), драматурґ, перекладчик Шекспіра, Шілера і Ґетого і М. Костомаров. Оба ці письменники основували в 1861 р. в Петербурзі український журнал „Основа", довкола якого згуртувалися численні молоді сили Марко Вовчок (псевдонім Марії Маркович), Д. Мордовцев, О. Стороженко, високоталановитий лірик С. Руданський (1830—73) і ін. Одначе цей рух був спаралізований забороною друкувати всякі народні, головно белетристичні твори українською мовою, а заборона ця була поширена в 1876 р. на видання всякого роду. Тоді українські письменники перенесли свою діяльність до Галичини.

„Тут від 1830 років почала під впливом російської України розвиватися національна література. Найвизначнішим її представником у 1860 роках є з походження буковинець Ф. Федькович, що дає мистецькі оповідання з військового та гуцульського життя і глибоко відчуту лірику. Багато причинилися до швидкого розвитку духового життя засновані в 1860 і 1870 роках культурні товариства, як напр. „Просвіта" і Т-во ім. Шевченка" у Львові (пізніше чисто наукове), а також численні журнали та часописи.

„Рішаюче значіння для загальної української культури мало в Галичині аж покоління 1870 років, якого провідниками були І. Франко, найбільший поруч Шевченка поет і М. Павлик. Вони стояли під сильним впливом емігранта з Росії, вченого та політика М. Драгоманова. В цій духовій атмосфері шукала захисту при кінці 70 років прогнана з Росії українська література. Література, що повстає в цьому часі, має різко реалістичний, патріотичний, а навіть порозвивістично-утілітарний характер. Головно розвивається реалістичний роман, завдяки І. Нечуєві-Левицькому (1838—1918), П. Мирному і іншим, а також театр, над яким працюють драматурги, здебільша самі актори Старицький, Кропивницький і Тобілевич, автори успішних пєс. Найбільш ліричним талантом цієї доби є Леся Українка. Поруч неї треба згадати Б. Грінченка, В. Самійленка та А. Кримського..."

(Продовження буде.)

——o——

stowarzyszenia Czytelni Proświty w Tyszkowcach, powiat Horodenka, którego statut przyjął do wiadomości dnia 3. listopada 1925 r. do Nr. 16733/Pr. b., ponieważ stowarzyszenie to przekracza określony statutami swój zakres działania oraz nie odpowiada warunkom swego prawnego istnienia.

W szczególności stwierdzonem zostało, że rzeczone stowarzyszenie angażuje się w akcji politycznej antypaństwowej, czego dowodem są znalezione podczas rewizji, przeprowadzonej w lokalu czytelni, 2 bloczki przeznaczone na zbiórkę t. zw. „Bojowego Fondu". Znaleziony materjał świadczy, że wymienione stowarzyszenie bierze udział w działalności wywrotowej, gdyż fundusze, uzyskane ze sprzedaży tych bloczków, przeznaczone są na cele UOW., t. j. organizacji wywrotowej.

Od niniejszego orzeczenia wolno wnieść odwołanie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które podać należy do Urzędu Wojewódzkiego w Stanisławowie w terminie dni 14-tu, licząc od dnia następującego bezpośrednio po dniu doręczenia niniejszego orzeczenia.

Równocześnie postanowił p. Wojewoda po myśli art. 87. ust. 4. rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 22. marca 1928. Dz. U. R. P. Nr. 36. poz. 341, że decyzja niniejsza jest natychmiast wykonalną, ponieważ wydaną zostaje w interesie publicznym.

Zarazem wskutek powyższego reskryptu zarządzam protokolarne ustalenie i zabezpieczenie majątku rozwiązanego stowarzyszenia oraz opieczętowania jego ksiąg i dokumentów. — Starosta Hübner mp.

*

Оба ці документи часу, які докладно ілюструють теперішні відносини в городенськім повіті, це по всякій правдоподібности тільки перші „ластівки". За ними піде мабуть дальша нагінка на наші культурно-освітні товариства — без найменшої основи.

В обох наведених письмах Воєвідство у Станиславові покликується на те, що при ревізії, а докладніше, при т. зв. пацифікації, коли вириванo вікна, двері, підлоги і т. д., знайдено буцім-то бльочки на „Боєвий Фонд" УВО. Зазначуємо, що в льокалях тих товариств ніхто ніколи не бачив ніяких бльочків, а дальше, що ніхто з органів влади, які переводили пацифікацію, ні словом не згадав про найдення якихнебудь бльочків. Що більше: навіть нікого не допускали до льокалів, у яких відбувалася пацифікація, жадних протоколів зі старшинами товариств не списувано й не підписувано. Вкінці треба додати, що після пацифікації суд у Городенці потвердив ревізію, не виказуючи в дотичнім письмі, що щонебудь знайдено чи заквестіоновано.

В обох цих випадках товариства внесли рекурс до Міністерства Внутрішніх Справ, одначе заки справа буде полагоджена, культурна діяльність обох товариств припинена на довший час.

ОСТАННІ ВІСТИ

ПРАВНИЧА КОМІСІЯ.

Проти віцемарш. Цара. — Внесення про Берестя.

Дня 20. січня на засіданні правничої комісії перед денним порядком пос. Тромпчинський поставив внесення, щоби вибрати заступника на сьогоднішнє засідання, бо голова комісії Цар у тій справі безпосередньо інтересований. Віцемарш. Цар відповів, що не розуміє інтенцій внескодавця. Пос. Тромпчинський відповідає, що справа є ясна, Цар не повинен головувати. Віцемарш. Цар пояснює, що як міністр відповідальний є лише перед держ. трибуналом, тому переходить до денного порядку. Пос. Пасхальський (ББ) реферував зміст внесення клюбу ББ в справі Берестя. Щодо того, що послів арештували в ночі без приказу судової влади та що вивозили їх у зачинених автах до Берестя, референт пояснює, що прокуратор має право арештувати, коли є небезпека, що проступник може втекти. Окружний суд у Варшаві розглядав цю справу та затвердив той засіб. У деяких випадках допустиме є вязнення в військовій тюрмі. Комісія не має права інгерувати в справі ізоляції послів. Чи арештування були безосновні, то комісія не має права контролювати судову владу.

Вкінці предложив комісії до ухвалення внесок: „Високий сойм зволить ухвалити: Відкидається внесення Нар. Клюбу у справі вязнення 6. послів і поведінки з ними в берестейській тюрмі, вчасти як безосновне, вчасти як недопустиме, а то з причини колізії з уст. 87 конст."

М. і. в дискусії сказав пос. Ст. Стронський (Кл. Нар.), що вязнів, Лібермана та Попеля били, Баґінського викликали на коридор, щоби віддати документи, а били по лиці, Корфантому конвоєнт казав винести ведро і при цьому 4 рази вдарив в лице. Били Дембського в келії погасивши світла. Коли Дембський показав сліди від ударення лікареві, той сказав, що на це нема лікарств, йодина за гостра, вистане холодна вода. Тепер лікарі кажуть, що вязні вийшли з Берестя з надломаним здоровлям. Пригадує, що Славек у книжці про варшавську вязницю з 1917 р. каже, що там умовини були незлі, та книжку Пілсудського „За кратами вязниці і дротами табору", де хвалить німецького генерала, що протестував проти того, аби в його твердині поступали незгідно з пруським правом. Вязні в Бересті голодували, суддю Деманта повідомляли про [illegible] та він начеб уперше довідувався про це. Вкінці бесідник каже, що **не робить ріжниці між польськими й українськими вязнями. Вірить, що коли знатиме обвинувачення проти українських послів, може признає, що там є проступки, або й злочини проти держави, одначе ніколи не признає такої поведінки з українськими вязнями та послами, як це було в Бересті**. Чому примас Польщі з початком жовтня звернув увагу президента на небезпеку берестейської справи? Чому науковий світ виступив у тій справі? Польща не може істнувати в тім дусі, мусить остати вірна своїй цивілізації.

На закиди опозиції відповідав мін. справедливости Міхаловський, казав, що арештовано послів згідно із законом, в інтерпеляції нема ніяких фактів, що колідували би з обовязуючими приписами. Б. вязні вже на волі, то могли зголошувати зажалення відповідним способом, а того не зробили. Соймові внесення в тій справі не є відповідним засобом. Тому вносить відкинути внесення.

У голосуванні впала рівна скількість голосів: 11 за внесенням, 11 проти внесення. Тому, що голова комісії не покористувався правом диримування, внесення впало.

Промовляв іще пос. Жулавський (ППС) і пос. **Загайкевич** (УНДО).

У звязку зі справою Берестя бачить не меньше важний факт у відношенні уряду та соймової більшости до внесень, які хочуть безпосередньо розглянути фактичний стан. Референт і його внесення та заява представника уряду розбивають усякі ілюзії про можливости якоїсь акції, бо всі твердження про події в Бересті відкидають як згори неправдиві. Яскраві провини видно від першої хвилі виступлення поліції та її поведінки аж до ост. хвилі побуту вязнів у Бересті. Українських вязнених послів зневажували спеціяльно зогляду на національність. Пригадує слова Наполеонового міністра Фуше, коли його повідомили про розстріляння кн. Ангієн: „Це щось більше, ніж злочин, це помилка". Ці слова можна приноровити до Берестя.

У голосуванні внесення Нар. Клюбу в справі Берестя відкинули 17 голосами проти 13. Також доля стрінула внесення Українського Клюбу про Берестя.

ПРЕДСТАВНИКИ УКРАЇНСЬКОГО КЛЮБУ У ЖЕНЕВІ.

З Варшави повідомляють, що до Женеви виїхали представники Українського Клюбу д-р Олесницький та пос. М. Рудницька.

ЛЬВІВСЬКІ СТУДЕНТИ ТА БЕРЕСТЯ.

Дня 20. січня в авлі львівського університету зібрався гурт львівських студентів у звязку з чутками, нібито університетська влада виступить із репресіями проти тих студентів, що протестували проти відомих подій в Бересті н. Б. Після ухвалення резолюцій, що на випадок потреби проголосять страйк, студенти розійшлися.

Є ВЖЕ ЗНЕСІНСЬКІ ВБИВНИКИ?

Зачувати, що у висліді дальшого слідства в звязку з убивством на Знесінні, поліція попала на слід справжніх убивників. Убивники, мовляв, є ще у Львові. Їх назвища поліція ствердила, а навіть знає, де вони скриваються.

ЗАКОРДОННА СОЙМОВА КОМІСІЯ.

Відгомін франц. листа до марш. Пілсудського.

Дня 20. січня на засіданні закордонної комісії сойму голова комісії пос. Ян. Радзівіл зложив заяву, в якій сказано, що „Газета Варш." помістила текст листа голови комісії закордонних справ французького парляменту Бонкура та голови парл. ґрупи Мартена, який то лист вони вислали 10. жовтня м. р. до марш. Пілсудського. Ян. Радзівіл заявляє, що не входить у благородні мотиви, якими кермувалися посли французького парляменту, не входить у мериторичну оцінку закидів, що вони їх роблять польському урядові, лише як голова комісії закордонних справ стверджує, що встрявання чужих політичних чинників до справ Польщі є актом непрактикованим у міжнар. відносинах і проти нього протестує. Комісія прийняла заяву до відома. Пос. Радзівіл повідомив теж присутніх, що просив мін-ство закорд. справ, аби воно інтервеніювало в справі польських летунів, інтернованих у Німеччині, які осіли по німецькім боці.

РАДА ЛІҐИ НАЦІЙ.

Дня 20. січня на засіданні Ради Ліґи Націй при обговорюванні роззброєнь Гендерсон просив усіх членів уряду, щоби старалися запевнити успіхи конференції. Мін. Курціюс згадав, що в Німеччині є невдоволення, тому що проєкт конвенції не роззброює, а закріплює дотеперішні зброєння. Німеччина домагається паритету. Гранді сказав, що народи, які терплять від довгів, не розуміють, чому конвенцію відкладають. Та вона потребує дипл. підготовки. Бріян вірить у висліди задуманої конвенції. Залеський повідомив, що його уряд підпише факультативну клявзулю про обовязковий розсуд. Після дискусії прийняли звіт. Дальші наради в середу.

Бандити напали на поїзд.

На поїзд, що їхав до стації Ґлувно (на шляху Лодзь-Варшава), напало 6 бандитів із револьверами та зажадали від машиніста, щоби зупинив поїзд. Машиніст свистом заалярмував поліцаїв, що були в однім ваґоні. Поліцаї й озброєні залізничники прискочили до бандитів. Бандити стріляли. Поліцаї зранили одного бандита. Інші бандити втекли в ліс. У лісі піддалися. Всі мали по кілька револьверів і богато муніції.

Про долю політичних вязнів.

Довідуємося, що дня 19. І. ц. р., в день Водосвяття, вивезено вісьмох українських політичних вязнів, засуджених на кількалітню тюрму в процесі Романа Біди і тов., з львівської вязниці до Дрогобича. Це отсі вязні: 1) Роман Біда (засуджений на смерть), 2) Гошовський Юліян, 3) Крушельницький Тарас, 4) Качмарський Роман, 5) Махніцький, 6) Наорлевич і 7) Вацик. Разом з ними вивезений туди також 8) Мицик Роман засуджений за співучасть у нападі на львівського листоноша.

ВИЙШЛИ НА ВОЛЮ.

З тернопільської тюрми вийшов на волю у першій половині січня ц. р. студ. прав Турковський Василь, арештований ще 29. серпня 1930 р.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам від 10—20 січня включно: масло експортове і десерове пріма за кільо 4 золоті; літра молока 0·27 сот; літра сметани 1·50 зол.; копа яєць 9·90 зол.

НОВИНКИ

— **Абітурієнти 6. державної української ґімназії в Тернополі,** що внесли подання до Кураторії про допущення їх до іспиту зрілости в зимовім речинці 1931, **подадуть негайно свої адреси** Дирекції державної ґімназії з українською мовою навчання у Львові, вул. Льва Сапіги 14, щоби можна було повідомити їх в час про речинець іспиту зрілости.

— **Почтові складанки розсилаємо з нинішнім числом і просимо Вп. Передплатників негайно відновляти передплату, щоби не було перерви у висилці часопису. Передплата на лютий виносить 5 зол.**

— **Телеф. 2-11. Піскова 22 „Власна Хата" Фотоґраф Лев Янушевич.** 537

— **31. І. 1931. Укр. Студенти Лісової Інжинерії** уладжують **Вечерниці Лісників** у салях Української Бесіди (Нар. Дім). Запрошення щоденно від 13—14 в домівці „Основи", Супінського 21 (Акад. Дім). 1-3

— **Звичайні Загальні Збори Союзу Українських Адвокатів** відбудуться в неділю, 1. лютого 1931 р., в год. 4.30 пополудні, в салі „Української Бесіди" у Львові. Члени Т-ва зволять обовязково явитися. — **Виділ.** 1344 1-2

— **Ще про Йордан у Львові.** До опису цьогорічного свята Йордану у Львові слід додати, що свято в ринку звеличав своєю участю знаменито вишколений хор читальні на Жовківському передмісті. Хором у числі до 40 членів, співачок і співаків, диригував радник Купчинський. Взагалі треба ствердити, що хор під управою радника Купчинського бере завсіди радо участь у всіх наших церковно-народніх святах. — У святі Йордану на Марійській площі брали м. ін. участь, як довідуємося з польської преси, Мих. Бачинський, д-р Копистянський, д-р Лисяк і дир. Липецький, себто люди, що групуються нині біля Нар. Дому і творять усі в комплеті кількачленну т. зв. „Руску Аграрну Партію..." Співав хор бурси Нар. Дому, була теж громадка селян з Товщева. — Не від речі буде зазначити, що львівська польська преса збула імпозантне свято в ринку кількома рядками, а „Сл. Польске" і „Век Нови" не згадали про нього ні одним словом. А вшехпольський „Курер Львовскі" написав, що свято в ринку „уладило греко-кат. духовенство при мізерній („нікли") участи вірних". Непроглядні маси народу, що залили були цілий ринок — це у правдолюбного репортера „Кур. Львовск-ого" називається „нікли удзял..."

— **Свято Соборности України в Празі.** Дня 22. січня 1931 р. у Празі в „Обецнім Домі" відбудеться свято Самостійности і Соборности України із такою програмою: реферати академіка проф. д-ра Горбачевського, ген. Омеляновича-

Павленка, проф. С. Русової, проф. С. Шелухіна, проф. Ф. Щербини та співи Українського Академічного Хору. Свято улаштовує комітет українських емігрантських організацій в ЧСР.

— **З Українського Академічного Т-ва в Берліні.** З початком цього Академічного року Т-во змінило дещо свою дотеперішню систему і започало новий цикль рефератів, які мають служити до ширшої наукової дискусії. Згідно з цією засадою відбулися досі реферати п. Стахова: „Розвій Української Національної Думки“ і п. Демкович-Добрянського: „Поняття нації“. Відчити досягли своєї цілі і спричинили живу виміну думок поміж присутніми. Дня 15. січня за ініціятивою Академічного Т-ва відбулася Святочна Академія з нагоди 30-літнього ювилею наукової і громадської діяльности д-ра Зенона Кузелі. По відкриттю зборів головою Т-ва відбулися, переважно в німецькій мові, реферати про життя та діяльність ювилята, відчитані д-ром П. Вергуном, проф. Д. Дорошенком, сотн. Р. Ярим та проф. д-ром Феттінґером. Після висловлення багатьох устних привітань прочитано важніші з кількохсот поздоровлень. По академії відбулася товариська гутірка.

— **Цікавий розпорядок.** Староство в Сокалі видало під датою 12. січня ц. р. наказ усім читальням сокальського повіту, щоби до двох днів, себто 14. січня ц. р., повставляли шиби, яких у них нестало підчас пацифікації. Оскільки яка читальня не виконалаб цього розпорядку, то заплатить кару в сумі сто золотих.

— **Полковник веде слідство в справі побоїв.** З Добрян коло Городка повідомляють нас, що там помер Михайло Дмитрух, 45-літній селянин, при кінці грудня 1930 р. наслідком побоїв підчас пацифікації. Після цього дня 6. ц. м. до села приїхав полковник XIV. полку уланів зі Львова і випитував селян, кого улани били і хто бив. До нього зголосилось 12 тяжко побитих селян. Полковник провадив також слідство у справі помершого від побоїв Михайла Дмитруха. Зібравши потрібні дані, виїхав до Львова.

— **За дівчину.** В Ланчині хтось невідомий прострілив 19-літного парубка Василя Грабовецького, якого відвезено до лічниці. Куля поранила його в лівий бік. Є підозріння, що Грабовецького пострілив один із його суперників, що любили ту саму дівчину що і він.

— **Молитва виявила злодіїв із Радимна.** У звязку з кражею в почтовому уряді в Радимні крім арештованих уже Живаковського, Жегошика та Кшешовича, які й признались до крадежі, арештували ще Йос. Робаху, його батька Фелька (власника ресторану при вул. Борелівського), Магд. Живаковську (мати Живаковського) та шофера Юскевича з Динова. Украдені гроші (близько 40 тис. зол.) віднайшли вже майже всі в Перемишлі та Динові. Виявилася краділж так, що мати Живаковського молилася, щоби її синові вдалася краділж. Дитина чула цю молитву та виговорилася перед сусідськими дітьми.

— **Доляри лакома річ.** На лінії Ґдиня-Варшава арештовано в поїзді залізничників Далевського і Курика, які викрадали з поштового воза американські листи з долярами. Коли начальник пошти Наленч завважив краділж, ці обидва залізничники примусили його присягнути, що він не подасть справи до поліції, та грозили йому смертю. В арештованих сконфісковано 34 американських листів.

— **Самовбивство вояка.** На лінії Лович-Кутно скочив під поїзд вояк 10 полку Петро Влодарчик. Він згинув на місці. Які були причини того кроку виявить слідство.

— **Борис Пильняк у Варшаві.** До Варшави приїхав один з найбільших сучасних російських письменників Борис Пильняк. З нагоди його приїзду радянське посольство у польській столиці улаштувало банкет. Пильняк виголосив у Варшаві реферат про сучасну радянську літературу. Пильняк задержався у Варшаві тільки в подорожі по Европі.

—**Старшина вбив жінку і себе.** У Володимирі сотник школи підхорунжих Тадей Неві застрілив у ночі свою жінку і себе. Сталось це у приватнім помешканні сотника. Слідство виявило, що сотник був хорий підозрілою недугою, а коли переконався, що і жінка заражена, він застрілив її.

— **Бандити вбили поліцая.** У Ковні в ночі поліцай Іван Мосьолек хотів арештувати невідомих злодіїв, які виносили з камениці крадені речі. Бандити стріляли до поліцая і вбили його. Втікаючи через залізничий шлях, один бандит упав під колеса поїзду і згинув.

— **Смертний присуд.** У Будапешті засуджено на кару смерти сотника піхоти Пінтера за вбивство майора Кіса. Причиною вбивства було те, що майор залицявся до жінки сотника, а коли цей станув в обороні свого родинного щастя, майор зневажив його чинно. Тоді сотник витягнув револьвер і вбив майора. Проти присуду кари смерти внесено спротив і незабаром буде нова розправа.

—**Ранений міністр.** Підчас військових вправ у Нагиткемі був присутний мадярський міністр народної оборони Ґембеш. Один вояк так незручно кинув ручну ґранату, що вона вибухла між старшинами і ранила міністра в ногу. Його відвезли до лічниці.

— **Роковини уродин Моцарта.** Дня 27. січня припадають 150-ті роковини уродження Моцарта. У костелі св. Степана у Відні відбудеться концерт найкращих творів цього музика, а вечором в театрі виставлять одну з опер Моцарта. Уряд наказав вибити ювилейні монети із портретом великого композитора.

— **Самовбивство польського редактора.** Начальний редактор польського часопису в Америці Йосиф Любецький застрілився в місті Толедо. Біля нього лежала вбита його жінка, з якою він щойно перед 7 місяцями оженився. На столі найдено лист, в якім було написано: „Прошу наші тіла спалити“. Причини самовбивства невідомі.

— **Недуга голови англійської церкви.** Примас англійської церкви, архиепископ з Кентербері занедужав на нервовий розстрій. Причиною недуги є перепрацювання. Для поправи здоровля архіепископові визначено пів року відпустки, а його обовязки переняв один з епископів.

— **Великий голод у Китаю.** У китайській провінції Шансі є страшний голод. Багато сіл вимерло із голоду зовсім. Населення кормиться травою і корінцями. Нещастя збільшують морози.

— **Для тих, що терплять на ревматизм і подаґру Тоґаль є незвичайно успішним засобом неоціненої вартости. Тоґаль** є зовсім нешкідливий і приносить навіть полекшу в хронічних випадках. Негайно після зажиття припинює найтяжчі болі. Спробуйте ще нині, — але жадайте завсіди лише **Тоґаль.** Нема нічого ліпшого! Можна дістати в усіх аптиках. **(Тоґаль є швайцарським препаратом, зареєстрований в Польщі під ч. 1364).**

— **Справлення друкарської помилки.** В передовиці „Діла“ ч. 11. д-ра Ст. Барана під заг. „Пацифікація і автономія“ зайшли друкарські помилки. А саме: в бюджетовій комісії промовляв не посол Хруцький, але пос. **Луцький,** котрого промову подало „Діло“ в цілости в ч. 8. Дальше має бути не „санаційно-фашистівських законів“ — тільки **загонів.**

ВІДГУКИ ДНЯ.

Думки про смерть.

Грипа — ніби не хороба, а всетаки тяжко її перебути. Неодин відпокутував уже легковажне відношення до її сили і нині слухає шуму безлистих дерев... на цвинтарі.

Цілий тиждень лежав я в ліжку на цю ніби не хоробу і — признаюся — був би напевно зробив заповіт, якби мав що записувати родині. А так — тільки роздумував про смерть.

Лежу собі... Тиша... Темно... Все спить, тільки годинник не спочиває: все тік-так, тік-так, тік-так. Погані тоді думи обсідають голову... Може ці тіктаки годинника останні мої слухові вражіння! Може завтрішня днина не застане вже мене між клигаючими членами напівживої нації!?...

Прикро... Не нажився ще так, щоби міг без жалю відійти. Який той світ є такий є, але покидати його таки шкода.

А ще той похорон!...

Стільки видатків, стільки клопоту для рідні — а що з того всього?! Чи бодай хоч троха вдоволення для ока і вуха покійника?

Моя життєва позиція не така, щоб давала запоруку гарного похорону. Хто буде мерзнути на кладовищі тільки ради того, що знав про мене! Не роздавав я за життя посад, не лишив спадщини, не тягну за собою шумних титулів...

Типовий похорон бідного та ще українця та ще такого, що мав щось до діла з музами.

Стає мені перед очима такий похорон.

Помер один з моїх знайомих, людина менш більш подібна життєво до мене.

Володимир Букшований йому на імя. Був тільки членом театральної орхестри, а колись сотником У. Г. А. І перше і друге тепер без значіння.

Скромний караван байдужо жде перед каплицею анатомії. За хвилю скінчить священик молитви і зачнеться останній похід. Ген — на далекий Янівський Цвинтар через ціле місто.

Розглядаюся по учасниках... Кілька знайомих, товаришів, а решта — все чужі, незнані лиця. Питаю — члени театральної орхестри.

Товариші орхестри! А деж товариші зброї? Сотник Букшований, командант куріня, учасник всіх боїв рідної Армії. Деж вони?!

Пригадую собі...

Рання весна 1919. Сніг топиться в бездоннім болоті околиць Судової Вишні. Від Перемишля все нові і нові транспорти, а за тим все нові і нові наступи. В маленькім, заболоченім сільці, в одно мрячне холодне пополудне цілий день пекло чисте. Гармати, скорострілі, бомби... Ми на праве, біля нас тихо. Іду довідатись про ситуацію... Проти мене виходить старшина з високим отвертим чолом, з синіми очима.

Букшований.

Лице, забрискане грязюкою, уста потріскані від горячки. Плащ цілий подертий на дротах. Видно зараз, що командант куріня недаром командант.

— Як там у вас? — питаю.

А він усміхається і з гордістю відповідає:

— Девять наступів відбили. Осьмий і девятий прикладами, бо набоїв не стало...

Так, так... Пригадую собі. Бувало! Не раз, не два і не з одним...

Але це нині не числиться. А як і числиться то не в нас. А як і в нас, то десь так, що ніхто не знає.

Був я на похороні. Було зі мною ще кілька, було і без мене кілька.

Решта — чужі.

Любили його за життя, пошанували по смерти. Хор зібрали, музику аж під каплицю привели.

Чую, балакають чужі:

— Чомусь то українців так мало?

Відповіди не передаю, хоч дуже справедлива.

Оттак відходить на непросипущий сон наш брат.

Чиж варта вмирати?!...

Ні, поживу ще!

Може зміняться часи!

Галактіон Чіпка.

З театру.

Український Театр ім. І. Тобілевича: „Гарна Олена“, оперетка Офенбаха.

Химерною є українська публика, химерними і наші артисти. Приїдуть артисти до Львова раз на рік, добються якоїсь салі на задвірках, як і минулого року та ждуть тиждень, заки наша публика прийде поглянути на них. На день перед відїздом наляже народ на салю, аж сходи й куліси тріщать, щоби заманіфестувати свою прихильність до рідного мистецтва: „бувайте здорові!“

За рік вернеться той-же театр і навчений минулорічним досвідом винайде ще меншу салю. Недурно „Уль“ називається. Не театр, а твердиня, не вхід до нього, а облога. Десятки поважних громадян із білетами в руці не всилі добитися до салі і відходять із ними назад. Аж лекше стає на душі, коли почуєш, що навіть у ролі представника редакції та рецензента не маєш більше прав від того, що має сильніші плечі та пястуки. Зрештою і формально — права не маєш ніякого. Управа театру втратила голову від успіху і редакційних білетів не прислала нам і досі.

Через ошклені двері глипнув чоловік на тінь „Гарної Олени“, ствердив, що від часів старого Офенбаха не постарілася, — що ніколи ще вистава цієї оперетки так не нагадувала облоги Трої як вчора і — пішов до хати. Коли так само буде ще нині та завтра, управа нашого театру таки готова перемогти недовіря до нашої апатичної публики і винаймити на ще дві-три вистави напр. спортову палату, коли не Світезь, а тоді... як за давніх часів прийде осіб 20, всі адміністратори та актори будуть розносити по редакціях по 10 безплатних білетів і будуть кричати: „ратуйте народне мистецтво!“

І так у колісце.

м. р.

З кіна.

КІНО *„ЛЕВ“*: „БИТВА НАД СОМОЮ“.

Кажуть, що чимало знимок цієї фільми зробили справді підчас крівавих боїв у Фляндрії, в останній світовій війні. Ця фільма ріжниться від інших воєнних тим, що до картин фронтових боїв не дочіпляє звичайної індивідуальної історії, довкола якої зосереджена увага читача. „Битва над Сомою“ дає низку самих картин, здебільша в окопах, у хвилини найзавзятішого наступу союзних військ на німецьку армію, що тратила місяць за місяцем позиції, здобуті на початку війни. Тонова фільма орудує тут багатими засобами, передаючи рев гармат і гомін скорострілів. Дуже прикрі моменти атаки віч-у-віч, сцени з трупами та раненими — притьмарені, злиті з димом і темрявою.

Фільма має противоєнну тенденцію, дискретно зазначену; хоче болючими сценами передати жах війни.

КІНО *ПАЛЯС*: „ПІДТЯТІ КРИЛА“.

Дуже добра воєнна фільма, не на зовсім нову тему, але оброблена живо, цікаво. Характеристичне в ній англійське поняття геройства, звязане з потребою виявлення своєї індивідуальности. Відношення між закоханими і нареченими має чар товариської простоти; один порух, одно слово заступають потоки декламації, такої частої в аналогічних ситуаціях серед славян.

Сцени боротьби літака із „Цепеліном" можуть поривати; гумористичні сценки вплетені у поважну воєнну фільму так легко, як це тільки можна зробити найкраще.

КІНО *АПОЛЬО*. „ЗА ОКЕАНОМ".

Перша фільма з Морісом Шевальє у французькій мові. Її текст дотепний як головний її інтерпретатор, композиція має найкращі риси добре складеної комедії. Сам Моріс Шевальє недавно дивувався прилюдно зі сторінок преси: що властиво люди находять у ньому такого незвичайного; адже він ані гарний, ані голосу не має, ані не творить головокружних креацій.

Відповідь на це проста — є в ньому своєрідна, небудення сполука погідного гумору з безпосереднім ліризмом, свобода в рухах і словах, безжурність „небесної птахи". Авдиторія, що не розуміє ні слова з його французчини та англійщини іде за поривом сміху від самої його міміки та розвіжнюється від інтонації його голосу.

Ніхто з нас не дивується, що жіноцтво пропадає за таким героєм. Якби Шевальє зійшов з екрану на салю неодин із нас не вертався би до хати з кіна з тою сусідкою, з якою прийшов його оглядати.

м. р.

Дописи.

РУДЕЧЧИНА. *(Спростування)*. В ч. 274. „Діла" з 10. грудня м. р. появився допис з Чайкович, пов. Рудки, в якому описано арештування п. Чоловського-Ластовича, сина Михайла. В дописі подано невірно і незгідно з правдою, немовто підчас ревізії поліцай запитав війта (себто мене): „Може старшеґо?", на що я нібито мав махнути рукою і сказати: „Най іде той". Заявляю, що все те неправда, бо поліцай такого запиту до мене не ставив і тимсамим я не міг давати йому такої відповіди. Одиноке, що я говорив, було те, що коли поліцай казав п. Андрієві Чоловському-Ластовичеві збиратися до канцелярії, я радив йому добре і тепло убратися, бо прочував, що його можуть арештувати і вивезти з села. — *Іван Сороківський.*

ТЕРЕБОВЕЛЬЩИНА. *(Гостина сенаторки Кисілевської в Теребовлі)*. Дня 11. І. 1931 приїхала до Теребовлі сенаторка п. Кисілевська. Використовуючи короткий час побуту, як гостя тут. філії „Союзу Українок", промовила вона до запрошених гостей. Сходини для запрошених відбулися в малій салі каси „Поміч". При вступі на салю привитала гостю голова філії „Союзу Українок" п-і Мохнацька хлібом і сіллю та коротким словом. Відтак пані К. обговорила в годинній промові вагу і значіння орґанізації жіноцтва. Справи, порушені в промові, незвичайно важні не тільки для жіноцтва, але й для всього українського народу взагалі. Головним завданням провідниць жіночого українського руху є зорґанізувати українське жіноцтво. Жіночої праці треба всюди. Народне здоровля залежить від того, щоби жінки знали засадничі річи з гігієни. Найновіші досліди над рекрутами виказують серед українців рекрутів великий процент туберкуличних. Причина тут та, що українські жінки не знають найпримітивніших правил чистоти. Лихові можна зарадити в той спосіб, що українці лікарі будуть влаштовувати для жінок по селах виклади з ділянки гігієни. Дуже важна праця чекає наше жіноцтво на полі економічнім. Жінки, що роблять більшість закупок, мусять перевести в життя клич „Свій до свого". Жінки можуть причинитися у великій мірі до уздоровлення відносин по наших сільських кооперативах. Розбудовуючи нашу торговлю, купуючи все тільки у своїх, основуючи свої робітні і варстати, дамо заняття всім тим нашим людям, які даремно вичікують державних посад, а якщо й дістануть ці посади, то йдуть на Мазури або ще дальше і там служать чужим. Орґанізація і самоосвіта жіноцтва немислима без свого власного органу. Таким орґаном є „Жіноча Доля", але наше жіноцтво його рішуче за слабо передплачує. На сходинах було 50 осіб, переважно жінок з Теребовлі і кільканацять мущин. Присутні вислухали з увагою промови п-і Кисілевської. Сходини робили гарне враження, а промова нашої сенаторки, видержана в оптимістичнім дусі, підбадьорювала. Одна думка псувала дещо цей гарний настрій. На салі не бачили присутні всіх тих молодих абсольвенток учит. семинарій, які, як інтеліґентний елемент, повинні на такі сходини хіба дуже охоче приходити. Кому передадуть провід теперішні провідниці жіночого руху, якщо теперішні кандидатки на провідниць утікають від проводу? Сходини закінчено відспіванням національного гимну.

Д-р Степан Годований.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

Микола Стронський, луговик у Гуменці к. Щирця, помер внаслідок побоїв дня 30. XII 1930 р. у 22-ім році життя. Похорони відбулися дня 31. XII. при величезному здвизі народу і лугового брацтва. Покійному приграївала похоронні пісні лугова орхестра з Острова. В. Й. П.!

Михайло Дмитрух, 45-літній селянин у Добрянах коло Городка, помер наслідком побоїв підчас пацифікації при кінці грудня 1930. — В. Й. П.!

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло". Львів. Ринок ч. 10.